रोमाणि ततः श्लेष्मा सशोणितः। रुणद्धि रोमकूपांस्तु ततोऽन्येषामसम्भवः। तदिन्द्रलुप्तं २५खालित्यं रुज्येति च विभाव्यते। दारुणा कण्डुरा रूक्षा केशभूमिः प्रजायते। कफवातप्रकोपेण विद्याद्दारुणकन्तु२६तम्। अरूंषि बहुवक्त्राणि बहुक्लेदानि मूर्द्धनि। कफासृक्कृमिकोपेन नृणां विद्यादरूंषिकाम्२७। क्रोधशोकश्रमकृतः शरीरोष्मा शिरोगतः। पित्तञ्च केशान् पचति पलितं२८तेन जायते। दाहज्वररुजावन्तस्ताम्राः स्फोटाः सपीतकाः। गात्रेषु वदते चान्तर्व्विज्ञेयास्ता मसूरिकाः२९। शाल्मलीकण्टकप्रख्याः कफमारुतशोणितैः। जायन्ते पिडका यूनां ३०वक्त्रे या मुखदूषिकाः। कण्टकैराचितं वृत्तं कण्डुमत्पाण्डुमण्डलम्। पद्मिनीकण्टकप्रख्यैस्तदाख्यं३१ कफवातजम्। नीरुजं समसुत्पन्नं मण्डलं कफरक्तजम्। सहजं रक्तमीषच्च श्लक्ष्णं जतुमणिं ३२विदुः। अवेदनं स्थिरञ्चैव यस्य गात्रेषु दृश्यते। माषवत्कृष्णमुत्पन्नमनिलान्मशकं३३दिशेत्। समुत्थाननिदानाभ्यां चर्मकील ३४ प्रकीर्त्तितम्। कृष्णानि तिलमात्राणि नीरुजानि समानि च। वातपित्तकफोद्रेकात्तान्विद्यात्तिलकालकान्३६। मण्डलं महदल्पं वा श्यामं वा यदि वा सितम्। सहजं नीरुजं गात्रे न्यच्छ३५मित्यभिधीयते। क्रोधायासप्रकुपितो वायुः पित्तेन संयुतः। सहसा मुखमागम्य मण्डलं विसृजेत्ततः। नीरुजं तनुकं श्यावं मुखे व्यङ्गं ३७तमादिशेत्। मर्द्दनात्पीडनाच्चापि तथैवात्यभिघाततः। मेढ्रचर्म्म यदा वायुर्भजते सर्वतश्चरः। तदा वातोपसृष्टन्तु चर्म्म प्रतिनिवर्त्तते। मणेरधस्तात्कोशश्च ग्रन्थिरूपेण लम्बते। सवेदनः सदाहश्च पाकञ्च व्रजति क्वचित्। मारुतागन्तुसम्भूतां विद्यात्तां परिवर्त्तिकाम्३८। सकण्डूः कठिना चैव सैव श्लेष्मसमुत्थिता। अल्पीयसीं यदा हर्षाद्बालां गच्छेत्स्त्रियं नरः। हस्ताभिघातादथ वा चर्म्मण्युद्वर्त्तिते बलात्। मर्द्दनात्पीडनाद्वापि शुक्रवेगविघाततः। यस्यावपाट्यते चर्म्म तां विद्यादवपाटिकाम्३९। वातोपसृष्टमेवन्तु चर्म्म संश्रयते मणिम्। मणिश्चर्म्मोपनद्धस्तु मूत्रस्रोतोरुणद्धि च। निरुद्धप्रकसे तस्मिन्मन्दधारमवेदनम्। मूत्रं प्रवर्त्तते जन्तोर्म्मणिर्न्न च विदीर्य्यते। निरुद्धप्रकसं४०विद्यादरूढां चावपाटिकाम्। वेगसन्धारणाद्वायुर्विहतो गुदमाश्रितः। निरुणद्धि महत्स्रोतः सूक्ष्मद्वारं करोति च। मार्गस्य सौक्ष्म्यात् कृच्छ्रेण पुरीषं तस्य गच्छति। सन्निरुद्धगुदं४१व्याधिमेनं विद्यात्सुदुस्तरम्। शकृन्मूत्रसमायुक्तेऽधौतेऽपाने शिशोर्भवेत्। स्निग्धस्य स्नाप्यमानस्य कण्डूरक्तकफोद्भवा। कण्डूयनात्ततः क्षिप्रं स्फोटास्रावश्च जायते। एकीभूतं व्रणैर्घोरं तं विद्यादहिपूननम्४२। स्नानोत्सादनहीनस्य मलो वृषणसंश्रितः। प्रक्लिद्यते यदा स्वेदात्स कण्डू जनयेत्तदा। तत्र कण्डूयनात् क्षिप्रं स्फोटास्रावश्च जायते। प्राहुर्वृषणकच्छूं४३तां श्लेष्मरक्तप्रकोपजाम्। प्रवाहणातिसाराभ्यां निर्गच्छति गुदं बहिः। रूक्षदुर्बलदेहस्य तं गुदभ्रंशमादिशेत्।

क्षुद्रल त्रि० क्षुद्राः क्षुद्ररोगाः सन्त्यस्य सिध्मा० लच्। क्षुद्ररोगयुक्ते

क्षुद्रवर्वरा स्त्री नित्यकर्म्म०। वरटायां राजनि०

क्षुद्रवल्ली स्त्री नित्यकर्म्म०। मूलपोतिकायाम् राजनि०

क्षुद्रवार्त्ताकिनी स्त्री नि०कर्म्म०। श्वेतकण्टकार्य्यां राजनि०

क्षुद्रवार्त्ताकी स्त्री नि० कर्म्म०। वृहत्याम् अमरः

क्षुद्रशङ्ख पु० नित्य कर्म्म०। शङ्खनखे(जोङड़ा) अमरटीका

क्षुद्रशर्करा स्त्री नि०कर्म्म०। यावनालशर्करायाम् राजनि०

क्षुद्रशार्द्दूल पुंस्त्री नि० कर्म्म०। क्षुद्रव्याघ्रे (चितावाग) राजनि०

क्षुद्रशीर्ष पु०क्षुद्रं शीर्षमस्य। १मयूरशिखावृक्षे, २स्वल्पशीर्षवति त्रि०

क्षुद्रशुक्ति स्त्री नि० कर्म्म०। जलशुक्तिकायाम्। स्वार्थे क तत्रैवार्थे राजनि०

क्षुद्रश्यामा स्त्री नि० कर्म्म०। कटभीवृक्षे राजनि०

क्षुद्रश्लेष्मातक पु० नि० कर्म्म०। भूकर्बुदारकवृक्षे राजनि०

क्षुद्रश्वास पु० कर्म्म०। श्वासरोगभेदे

"क्षुद्रकस्तमकश्छिन्नो महानूर्द्ध्वश्च पञ्चधा भिद्यते स महाव्याधिः श्वासएकोविशेषतः। प्राग्रूपं तस्य हृत्पीडा भक्तद्वेषोऽरतिः परा। आनाहः पार्श्वयोः शूलं वैरस्यं वदनस्य च। किञ्चिदारभमाणस्य यस्य श्वासः प्रवर्त्तते। निषण्णस्यैति शान्तिञ्च स क्षुद्र इतिसंज्ञितः" सुश्रु०

"रूक्षायासोद्भवः कोष्ठे क्षुद्रवातमुदीरयन्। क्षुद्रश्वासो न सोऽत्यर्थदुःखेनाङ्गप्रबाधकः। हिनस्ति न च गात्राणि न च दुःखं यथेतरे। न च भोजनपानानां निरुणद्ध्युचितां गतिम्। नेन्द्रियाणां व्यथाञ्चापि काञ्चिदुत्पादयेद्रुजम्। स साध्य उक्तो बलिनः सर्वे चाव्यक्तलक्षणाः" भावप्र०

क्षुद्रश्वेता स्त्री सुश्रुतोक्ते अर्कादिगणोक्ते ओषधिभेदे आम्रेन्द्रपुष्पी क्षुद्रश्वेतेता महाश्वेत्यादि" सुश्रुतः